

Sygn. akt V CK 780/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSN Jan Górowski

w sprawie z powództwa "S.(...)" Sp. z o.o. w W.

przeciwko M. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 czerwca 2005 r., kasacji
pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 28 maja 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. oddala kasację i zasądza na rzecz powoda od pozwanego kwotę 3.600,00 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 2. przyznać adw. Ł. R. prowadzącemu kancelarię adwokacką w Ś. od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ś. kwotę 3.600,00 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Powód „S.(...)” sp. z o. o. w W. dochodził od pozwanego M. G. zapłaty kwoty 496.603,61 zł z odsetkami, wywodząc żądanie z pięciu weksli, wystawionych według jego twierdzeń przez pozwanego na zabezpieczenie wierzytelności powoda z łączących strony umów dealerskich.

W zarzutach od wydanego w postępowaniu nakazowym nakazu zapłaty pozwany podniósł zarzuty:

- wykorzystania przez powoda trzech weksli przekazanych przez pozwanego na zabezpieczenie należności w łącznej kwocie 300.000 zł z umowy z dnia 24 kwietnia 1999 r., które zostały spłacone, dla dochodzenia roszczeń z innych późniejszych umów,
- przedawnienia roszczeń co do kwoty 35.411,89 zł oraz nieprawidłowego wypełnienia weksli przez wskazanie domicylu jako siedziby S.(...) Ltd, co przesądza o ich nieważności,
- braku legitymacji czynnej powoda, bowiem umowę z nim zawierał S.(...) Ltd.

Sąd Okręgowy ustalił co następuje:

W dniu 23 kwietnia 1999 r. powód - S.(...) sp. z o.o. w W. zawarł z pozwanym umowę dealerską normującą ogólne warunki współpracy. Uszczegółowiono je w umowie „dodatkowej” z następnego dnia, w której jako kontrahenta pozwanego określono jako S.(...) Ltd. Na zabezpieczenie należności powoda pozwany zobowiązał się wystawić weksel własny in blanco. Umowę identycznej treści strony zawarły również w dniu 22 kwietnia 2000 r. W dniu 12 lutego 2000 r. pozwany wystawił deklarację wekslową upoważniając S.(...) sp. z o.o. w W. do wypełnienia weksla do wysokości zadłużenia i zobowiązał się zapłacić sumę wekslową po okazaniu weksla, w siedzibie S.(...), na pierwsze żądanie i bez protestu. Pozwany wręczył powodowi dwa weksle wystawione w dniu 23 kwietnia 1999 r., które wypełniono na łączną kwotę 196.606,61 zł. Jako miejsce płatności wskazano siedzibę S.(...) sp. z o.o. w W. Pozostałe trzy weksle opatrzone datą wystawienia 12 lutego 2000 r. i wypełniono na 100.000 zł każdy. Miejsce płatności zostało w nich oznaczone przez pozwanego w siedzibie S.(...) Ltd. Termin płatności wszystkich weksli został określony na 31 grudnia 2001 r. Pozwany potwierdził saldo na dzień 31 grudnia 2001 r., które wskazywało jego zadłużenie w stosunku do powoda w

wysokości 575.719,92 zł. W piśmie dnia 11 stycznia 2002 r. pozwany zobowiązał się do spłaty zadłużenia, przy czym pierwsza rata miała opiewać na 250.000 zł, a resztę pozwany miał spłacić i odpracować w 2002 r. Na fakturach sprzedawcę określano zamiennie jako S.(...) sp. z o.o. bądź jako S.(...) Ltd, lub stosowano obie wersje językowe.

W tym stanie ustaleń za nieuzasadnione uznał Sąd Okręgowy wątpliwości co do osoby kontrahenta pozwanego i wierzyciela z wystawionych przez niego weksli. Nie podzielił też zarzutu pozwanego wypełnienia weksli niezgodnie z porozumieniem, bowiem zarówno umowa jak i umowy dodatkowe, oraz deklaracja wekslowa nie zawierają żadnych ograniczeń czasowych, czy przedmiotowych. Nadto stwierdził, że skoro pozwany nie żądał zwrotu weksli jego zarzut, iż dawniejsze długi zapłacił jest gołosłowny. Odnosząc się do kwestii nieprzedstawienia weksli do zapłaty wskazał, że według art. 38 prawa wekslowego - ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. (Dz. U. 1936 r. Nr 37, poz. 282) pozbawia to powoda jedynie prawa zwrotnego poszukiwania.

Ostatecznie uznał, że jedynym trafnym zarzutem jest zarzut częściowego przedawnienia roszczenia, który uwzględnił i w następstwie tego wyrokiem z dnia 26 stycznia 2004 r. utrzymał nakaz zapłaty w mocy co do kwoty 461.191,72 zł z ustawowymi odsetkami, zaś w pozostałej części nakaz uchylił i postępowanie umorzył.

Wyrok ten zaskarżył pozwany w części uwzględniającej powództwo w oparciu o zarzuty naruszenia art. 102 w zw. z art. 101 pkt 4 pr. weksl. oraz zarzuty naruszenia przepisów procesowych.

W ustosunkowaniu się do nich Sąd Apelacyjny stwierdził, że wprawdzie zaskarżony wyrok nie wskazuje podstawy prawnej rozstrzygnięcia, to jednak z jego motywów wnosić należy, że żądanie zostało uwzględnione jako wywiedzione z weksli, chociaż jego podstawy dopatrył się Sąd Okręgowy także w fakturach VAT i potwierdzeniu salda, dowodzących zakupu samochodów i wysokości zadłużenia pozwanego z tego tytułu, co jest istotne o tyle, że niezależnie od istnienia zobowiązania wekslowego dowody te i tak przesądzają o trafności wyroku, zapadłego w sporze, który po wniesieniu zarzutów przeniósł się na ogólna płaszczyznę stosunku prawa cywilnego. W tej sytuacji - jak stwierdził – o losie apelacji stanowi w istocie ocena podniesionego w niej zarzutu obrazy art. 479¹² § 1 i art. 493 § 3 k.p.c. W związku z tym wskazał, że powód, który wywodził żądanie pozwu z weksli, mógł poprzestać na przedłożeniu przy pozwie ich oryginałów, co też uczynił. Dołączając do pozwu nadto umowy łączące go z pozwanym wykroczył ponad obowiązki obciążające go w tym momencie z mocy art.

479¹² k.p.c., a nawet wyręczył w ten sposób pozwanego z obowiązku wskazania dowodów, do których ten odwołał się w zarzutach od nakazu zapłaty podnosząc, że wypełnienie weksla nastąpiło niezgodnie z porozumieniem. Potrzeba powołania się na podstawę faktyczną i prawną wynikającą ze stosunku podstawowego powstała po stronie powoda dopiero z chwilą doręczenia mu zarzutów od nakazu zapłaty, a jedynym obciążającym go w związku z tym wymogiem było dochowanie tygodniowego terminu z art. 495 § 3 k.p.c. in. fine. Wymóg ten został przez powoda spełniony, wobec doręczenia mu odpisu zarzutów w dniu 23 września 2002 r. i doręczenia pozwanemu odpisu pisma z załącznikiem odpisu salda w dniu 26 września 2002. Względy te uznał Sąd Apelacyjny za decydujące o oddaleniu apelacji niezależnie od trafności jej pozostałych zarzutów. Dodatkowo wskazał, że z uwagi na to, iż pozwany w swoim piśmie procesowym z dnia 10 maja 2002 r. formułując zarzut wypełnienia weksli niezgodnie z porozumieniem odmienne, niż w dalszym postępowaniu, określił związek poszczególnych weksli z kolejnymi umowami, to zgodnie z art. 493 § 1 i art. 495 § 3 k.p.c. jego późniejsze twierdzenia w tej kwestii należało pominąć, a w konsekwencji nie podlegał także rozpoznaniu zarzut, że weksle wystawione w 1999 r. dotyczyły wyłącznie umowy zawartej w tym roku. Prawidłowe było więc stanowisko Sądu Okręgowego, który oddalił zgłoszony dopiero na rozprawie w dniu 19 stycznia 2004 r. wniosek o przeprowadzenie na te okoliczność dowodu z przesłuchania stron. Jako oczywiście bezzasadny ocenił Sąd Apelacyjny zarzut wadliwej oceny umów dealerskich i deklaracji wekslowych, dzieląc wyrażone w zaskarżonym wyroku stanowisko, że w umowach nie ustalono czasowych i przedmiotowych ograniczeń dla wypełnienia weksla, nie zawiera ich też jedyna deklaracja wekslowa - oświadczenie z dnia 12 lutego 2000 r. Odnośnie miejsca płatności weksla wyraził pogląd, że skróty (użyte zresztą przez pozwanego) nie dyskwalifikują weksli jako płatnych w siedzibie wierzyciela.

Z tych przyczyn wyrokiem z dnia 28 maja 2004 r. apelację pozwanego oddalił.

W kasacji pozwany przytoczył obie ustawowe podstawy i zarzucił:

1/ naruszenie art. 10 prawa wekslowego przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że weksle wystawione przez powoda w 1999 r. zostały wypełnione zgodnie z porozumieniem wekslowym, podczas gdy zobowiązanie, które zabezpieczały zostało spełnione przez pozwanego poprzez zapłatę należnych kwot, a tym samym powód nie mógł dochodzić roszczeń z innego tytułu na podstawie przedmiotowych weksli;

2/ naruszenie art. 102 w zw. z art. 101 pkt 4 prawa wekslowego poprzez uznanie, że weksle z dnia 12 lutego 2000 r., w których jako miejsce zapłaty wskazano S.(...) Ltd

są wekslami ważnymi, mimo iż firma powoda brzmi S.(...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i że nie istnieje podmiot, którego firma brzmiałaby S.(...) Ltd, w siedzibie którego mogłaby nastąpić zapłata weksli, co skutkowało bezpodstawnym zasądzeniem na rzecz powoda kwoty wynikającej z weksli,

3/ naruszenie art. 299 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku pozwanego o przesłuchanie strony mimo, że po wyczerpaniu środków dowodowych pozostały do wyjaśnienia fakty istotne dla rozstrzygnięcia,

4/ naruszenie art. 479¹² § 1 k.p.c. i art. 495 § 3 k.p.c. poprzez dopuszczenie jako dowód dokumentów w postaci potwierdzenia salda z dnia 31 grudnia 2001 r. z podpisem pozwanego oraz faktur VAT, a także oświadczenia pozwanego z dnia 11 stycznia 2001 r., które to dokumenty nie zostały dołączone do pozwu przez powoda, mimo braku wykazania przez powoda, że ich podanie w pozwie nie było możliwe, lub potrzeba ich powołania wynikła później, co skutkowało oparciem rozstrzygnięcia na tych dowodach, mimo utraty przez stronę powodową prawa powoływania się na te dowody w toku postępowania,

5/ naruszenia art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie wadliwej oceny dowodów w postaci umów dealerskich i deklaracji wekslowych, co skutkowało błędnym uznaniem, że weksle wystawione przez powoda nie służyły zabezpieczeniu konkretnych umów i dostaw w określonym okresie i powód mógł weksle wypełnić swobodnie, bez względu na to czy wierzytelność, którą miały zabezpieczać jeszcze istnieje, mimo że weksle na podstawie, których powód dochodził zapłaty służyły zabezpieczeniu konkretnych należności, które wygasły w związku z zapłaceniem ich przez pozwanego.

Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji lub uchylenie zaskarżonego wyroku i wyroku Sądu pierwszej instancji oraz przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wystawienie weksla gwarancyjnego służy zabezpieczeniu zobowiązania ze stosunku cywilnoprawnego (podstawowego), przydając wierzytelności z niego wynikającej dodatkową podstawę w postaci zobowiązania wekslowego. Umożliwia to wierzycielowi dochodzenie roszczeń nie tylko w drodze zwykłego procesu, ale także w postępowaniu odrębnym nakazowym. Ponieważ weksel zabezpiecza jedynie wierzytelność cywilną, to dłużnikowi przysługują przeciwko roszczeniu wekslowemu te wszystkie zarzuty, jakie przysługują przeciwko roszczeniu cywilnemu. Podniesienie przez dłużnika zarzutów wynikających ze stosunku cywilnego przenosi spór z

płaszczyzny prawa wekslowego, na którym oparty był pozew wniesiony w postępowaniu nakazowym, na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego, jednak ponosi on ciężar dowodu, że roszczenie powoda z tego stosunku nie istnieje. Ten stosunek rozstrzyga bowiem o tym czy i w jakim zakresie istnieje po stronie dłużnika zobowiązanie wekslowe zaciągnięte wobec wierzyciela w celu zabezpieczenia wiarygodności cywilnoprawnej.

Sąd Apelacyjny, który zaakceptował w tym względzie stanowisko Sądu pierwszej instancji przyjął, że roszczenia powoda są uzasadnione w świetle dodatkowej (ponad pierwotnie zgłoszoną) cywilnoprawnej podstawy powództwa. Oceniając spór w tej płaszczyźnie wskazał, że pozwany jest zobowiązany do zapłaty na rzecz powoda należności z tytułu zakupu samochodów, którego to faktu nie kwestionował, a nadto potwierdził stan swojego zadłużenia w stosunku do powoda, to zaś uzasadniało uwzględnienie powództwa. Jedynie dodatkowo odniósł się do zarzutów apelacji zmierzających do wykazania bezpodstawności roszczenia opartego na wekslu, uznając je za pozbawione znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, co należy podzielić, gdyż w przedstawionym stanie sprawy bezpodstawność roszczenia opartego na wekslu nie mogła pociągnąć za sobą bezskuteczności roszczenia cywilnoprawnego i dać podstawy, tylko z tej przyczyny, do uchylecia nakazu zapłaty i oddalenia powództwa.

W tym stanie rzeczy, doniosłość prawną, wyrażającą się możliwym wpływem podnoszonych uchybień na postulowany wnioskami kasacji kierunek rozstrzygnięcia, mogą mieć jedynie te jej zarzuty, które odnoszą się do przyjętej w zaskarżonym wyroku podstawy faktycznej i prawnej.

Taki charakter mają jedynie zarzuty procesowe naruszenia art. 479¹² i art. 495 § 3 k.p.c., odnoszące się do postępowania przed Sądem Okręgowym, które Sąd Apelacyjny uznał za niewadliwe z punktu widzenia zawartych w nich reguł postępowania. Wbrew zarzutom kasacji jest to stanowisko uzasadnione.

Kwestia możliwości powoływania się w postępowaniu nakazowym po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty na podstawę faktyczną i prawną wynikającą z łączącego strony stosunku prawnego, w związku z którym wystawiony został weksel gwarancyjny była przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego. Na ich tle za utrwalony uznać należy pogląd dopuszczający taką możliwość (uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 7 stycznia 1967 r., III CZP 19/66, OSNCP 1968, nr 5, poz. 79, uchwała Połączonych Izb Cywilnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70, OSNCP 1973, nr 5, poz. 72, wyrok z dnia 14 marca 1997 r., I

CKN 48/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 124, wyrok z dnia 10 kwietnia 2002 r., IV CKN 948/00 nie publ.).

Podzielić należy przy tym zapatrywanie Sądu Apelacyjnego, że w razie podniesienia przez pozwanego zarzutów ze stosunku podstawowego powód może powoływać dalsze fakty uzasadniające jego roszczenie z tego stosunku i dowody na ich poparcie w terminie tygodnia od dnia doręczania mu pisma pozwanego zawierającego zarzuty (art. 495 § 3 k.p.c.).

W tym stanie rzeczy, wniesiona kasacja podlegała - z braku usprawiedliwionych podstaw - oddaleniu, o czym orzeczono na podstawie art. 393¹² k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).